

สำนักศิลปากรที่ ๘ ขอนแก่น

อุโบสถ (ลิม) ญวน

The influence of the Vietnamese.

ค้นคว้าและเรียบเรียง
นายอุเทน มัครินทร์
นักศึกษาฝึกประสบการณ์ทางวิชาชีพ
สาขาวัฒนธรรมศึกษาเพื่อการพัฒนา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ตรวจแก้
นางสาวศิริวรรณ ทองขำ
นักโบราณคดีปฏิบัติการ
สำนักศิลปากรที่ ๘ ขอนแก่น

สำนักศิลปากรที่ ๘ ขอนแก่น

อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ปรางค์อุโบสถ (สิม) ที่ได้รับอิทธิพลของช่างญวนผสมผสานกับลักษณะท้องถิ่นจำนวนหลายหลัง ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงอุโบสถ จำนวน ๔ หลัง ที่อยู่ภายในวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร วัดสะพานคำ วัดศรีสะเกษ และวัดพระพุทธไสยาราม

สิมวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร

อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

HISTORY

อุโบสถ (สิม) วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารตั้งอยู่ด้านทิศใต้ขององค์พระธาตุเชิงชุม ซึ่งปัจจุบันเลิกใช้งานไปแล้ว ตามประวัติกล่าวว่า สร้างขึ้นพ.ศ. ๒๔๖๓ โดย ขุนอร่ามรัชฎากร (เรื่อง สุขนครชาติ) ขุนสมบัติไพศาล (สา นวลมณี) ได้จ้างชาวนวนก่อสร้างขึ้นเป็นจำนวนเงิน ๒,๖๘๔.๕๐ บาท ต่อมาในวโรกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษก ๕๐ ปี แห่งการครองราชย์ (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙) พ.ศ. ๒๕๓๙ นายเกียรติพันธ์ น้อยมณี ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนชาวสกลนครร่วมกันจัดหาทุนบูรณะปฏิสังขรณ์อีกครั้ง (สำนักศิลปากรที่ ๑๐ ร้อยเอ็ด, ๒๕๕๕)

รูปแบบสถาปัตยกรรม

หลังคาทรงจั่ว มุงด้วยแผ่นไม้ (แป้นเกล็ด)
ประดับหางหงส์ เชิงชายแต่งเป็นแนว
ฟันปลาโดยตลอด

อาคาร มีขนาด ๓ ห้อง ผนังด้านทิศตะวันตกและ
ทิศตะวันออกเจาะเป็นช่องหน้าต่างด้านละ ๓ ช่อง
ทำเป็นวงโค้ง (SEMI CIRCULAR ARCH.) ใต้ช่อง
หน้าต่างเจาะช่องลูกกรงทรงรี

ฐานอาคารเป็นฐาน
บัวคว่ำบัวหงาย

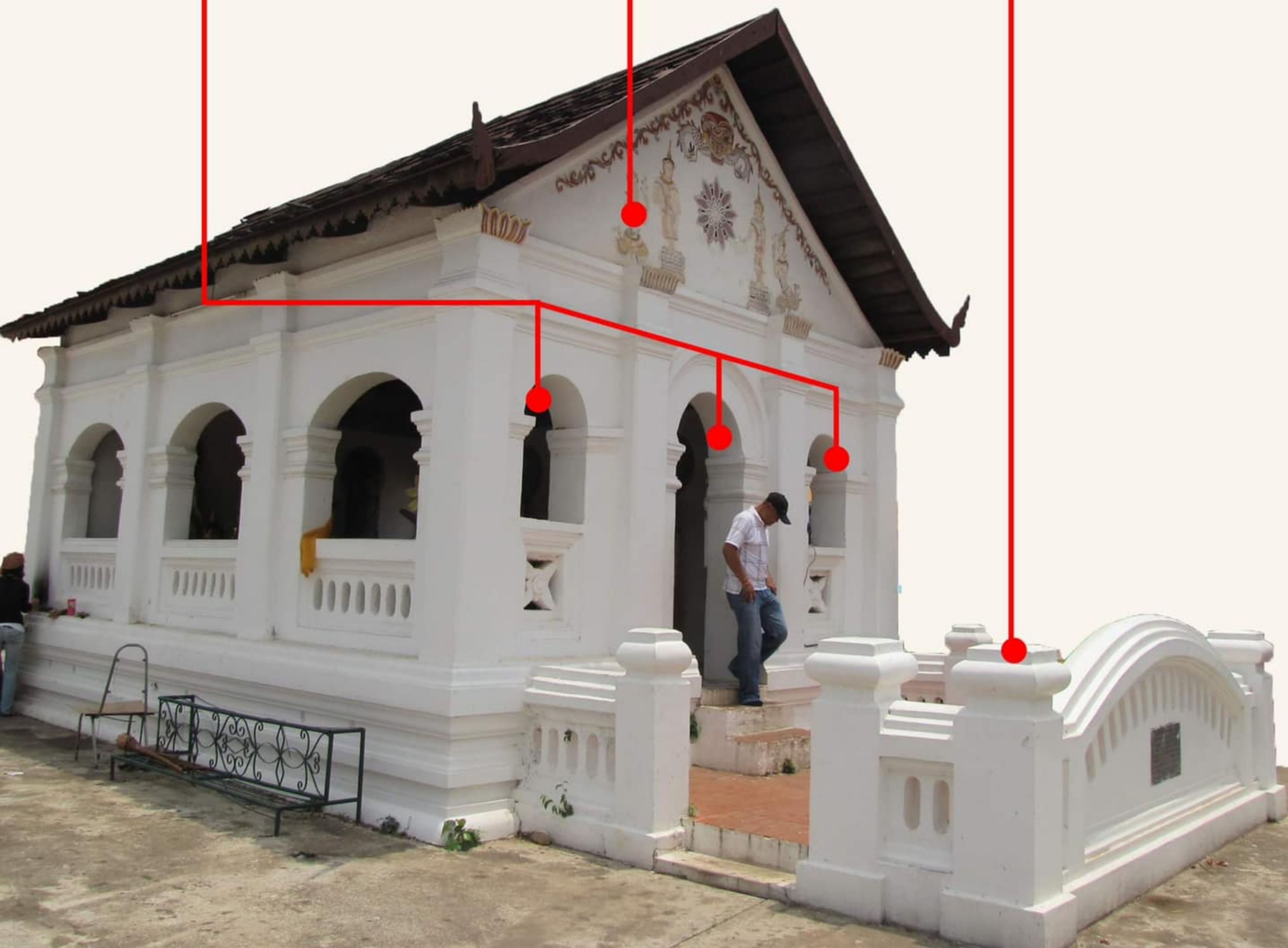
สำนักศิลปากรที่ ๘ ขอนแก่น

รูปแบบสถาปัตยกรรม

ทิศใต้มีประตูทางเข้า-ออก ๑ ประตู
ขนาดข้างด้วย ช่องหน้าต่าง จำนวน
๒ ช่อง ใต้ช่องหน้าต่าง ทำเป็นรูปดอก
ไม้ อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยม

ด้านหน้าทำเป็นระเบียงยื่นออกมา มีพนัก
ล้อม เว้นพนักด้านข้างไว้สำหรับเป็นทาง
เข้า-ออก

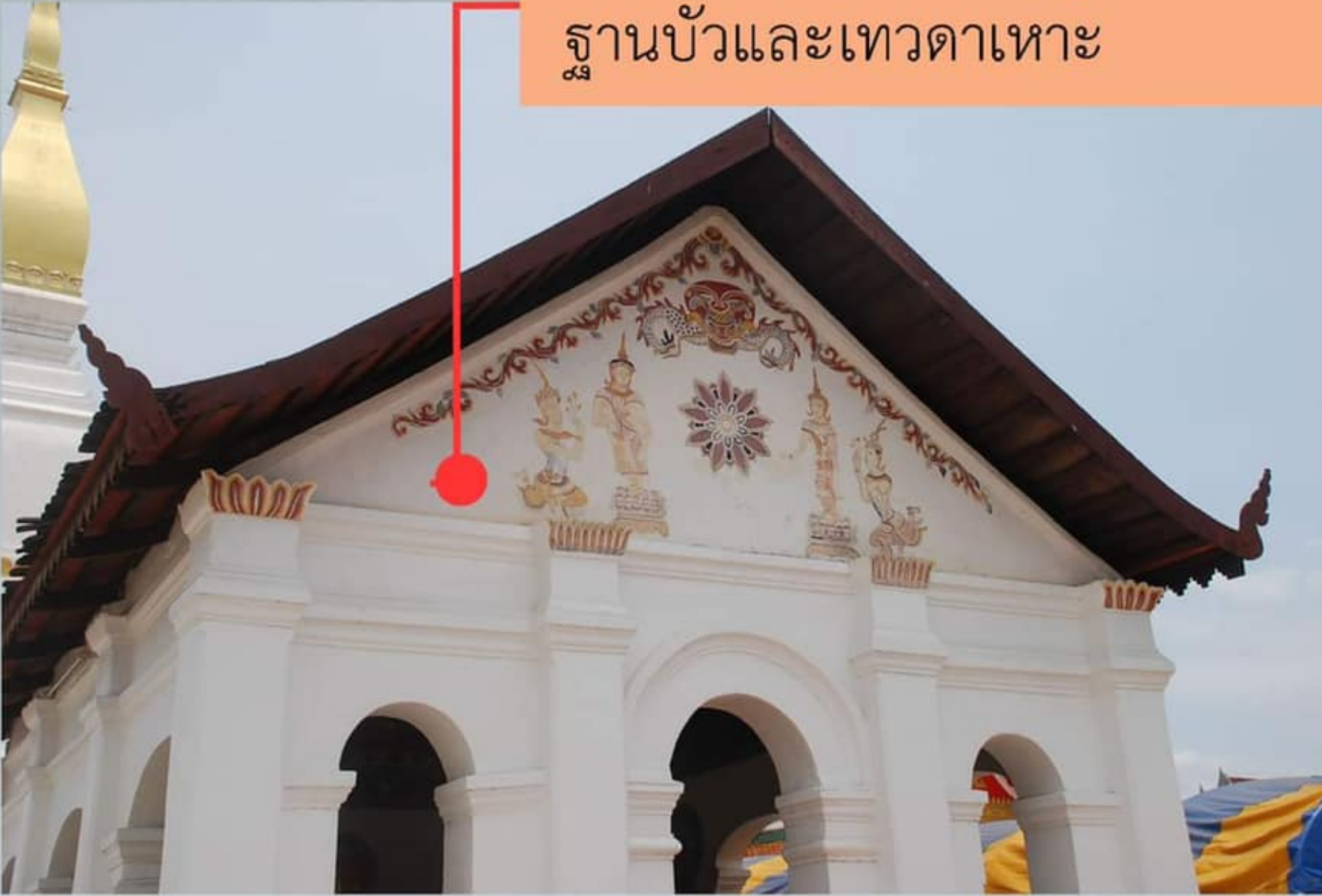
หน้าบัน เขียนเป็นภาพจิตรกรรม

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง

หน้าบันด้านทิศใต้ เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นลวดลาย
พรรณพฤกษา กิเลน รูปดอกไม้ ๔ กลีบ ภาพเทพธิดายืนบน
ฐานบัวและเทวดาเหาะ

ผนังภายในอาคารตอนบน
เขียนเป็นภาพลายพรรณ
พฤกษาต่อกันเป็นแนวตลอด
ผนังทั้ง ๔ ด้าน

ลายพรรณพฤกษาเรียง
ต่อกันเป็นวงกลมประดับ
ระหว่างช่องเสาและด้าน
หลังองค์พระประธาน

ภายในอุโบสถหลังเดิม ประดิษฐานรอยพระพุทธรบาท
พระพุทธรูปปางมารวิชัย และพระพุทธรูปประทับยืน
ปางเปิดโลก

สิมวัดสะพานคำ

อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

ประวัติความเป็นมา

วัดสะพานคำ เดิมชื่อ วัดสะพานหิน พระยาประจันตประเทศธานี (ปิด) สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๒ ขณะยังดำรงตำแหน่ง ราชวงศ์ โดยมีพระครูสอน เป็นเจ้าอาวาส และต่อมาวัดสะพานคำ ยังได้เป็นวัดที่จำพรรษาของพระครูนิวาสธรรมขันธ์ (ลา) เจ้าคณะแขวง ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากพระราชโหม่ง เจ้าคณะมณฑลอุดร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒

ภายในวัดสะพานคำ พบสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่นอีสาน เช่น อุโบสถ (สิม) ที่ได้รับอิทธิพลการก่อสร้างมาจากช่างญวน สิมหลังนี้ พระอธิการผา พร้อมด้วยพระภิกษุ สามเณร ทายก และทายิกา ได้ปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ใน พ.ศ. ๒๔๖๙ -๒๔๗๐ สำนักศิลปากรที่ ๑๐ ร้อยเอ็ด (เดิม) ได้ดำเนินการบูรณะตามรูปแบบเดิมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๔

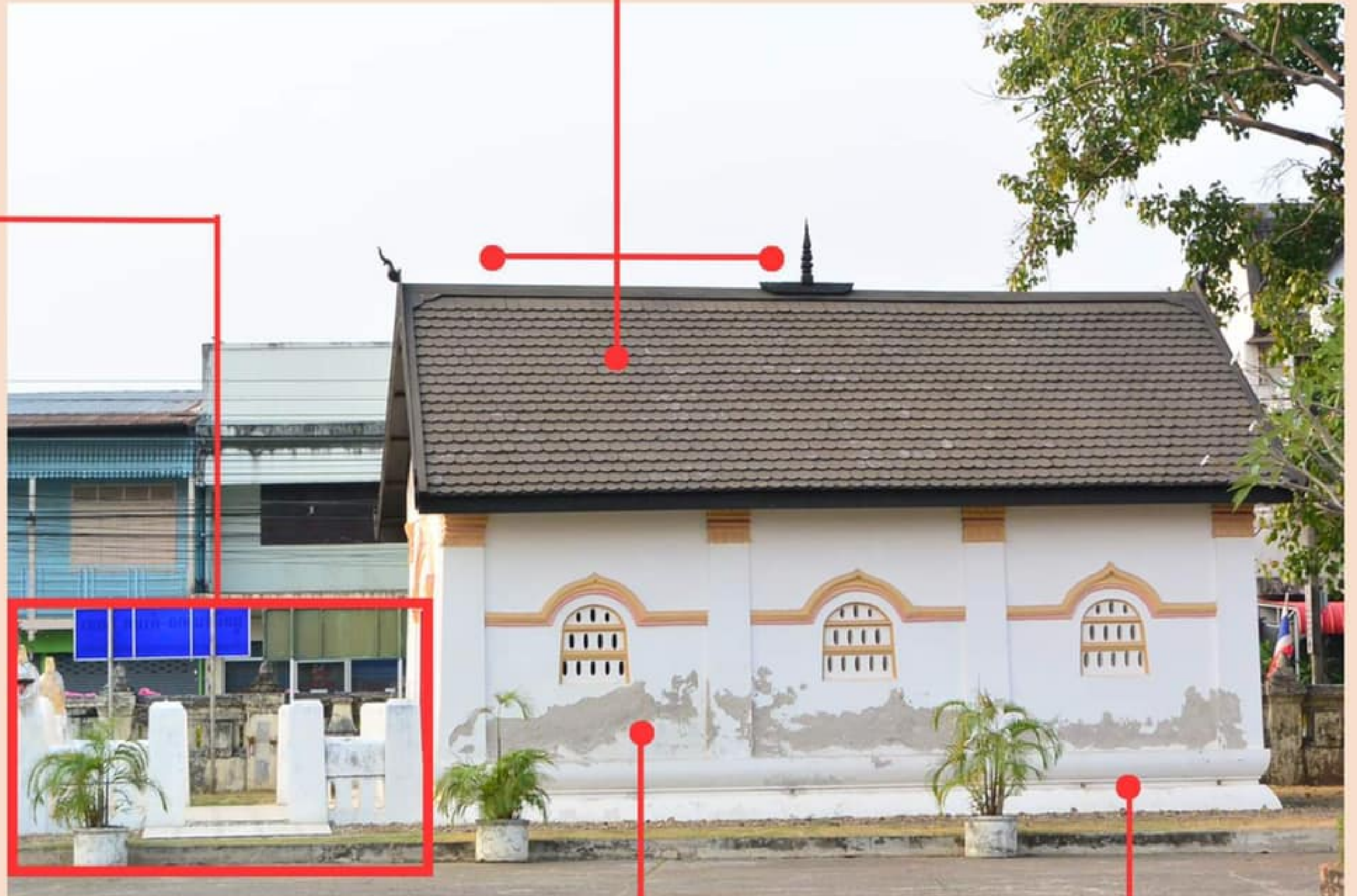
รูปแบบสถาปัตยกรรม

สำนักศิลปากรที่ ๘ ขอนแก่น

หลังคาทรงจั่วมุงด้วยแผ่นไม้ (แป้นเกล็ด) ประดับด้วย
ช่อฟ้า^๑ หางหงส์ และปราสาท^๒ ซึ่งประดับอยู่กึ่งกลาง
สันหลังคาของอุโบสถ

ด้านหน้ามีระเบียงยื่น
ออกมามีพนักล้อม โดย
เว้นทางเข้า-ออก สองข้าง

อาคารมีขนาด ๓ ห้อง
ผนังเจาะช่องหน้าต่าง
หลอก ทรงเกือกม้า
ภายในช่องหน้าต่าง
เจาะช่องระบายอากาศ
ทรงรีสามแถวเรียงกัน

ฐานอาคารเป็นฐานบัวคว่ำ
บัวหงายเตี้ย ๆ

หน้าบันด้านหน้าประดับแผ่นกระฉาก

มีประตูทางเข้าเฉพาะด้านหน้า ๑ ประตู
บานประตูแกะสลักลายประแจจีนและลาย
กนกกันหอย ทั้งหมดทำด้วยสีแดง

ราวพนักประดับรูปพญานาค

๑. ช่อฟ้า ภาษาถิ่นเรียก โห่ง - โห่งว หมายถึง ส่วนประดับซึ่งอยู่ส่วนบนสุดของหน้าบัน (จั่ว)

๒. ปราสาท ภาษาถิ่นเรียก ช่อฟ้า ในภาคอีสาน หมายถึง ส่วนประดับกึ่งกลางสันหลังคาของอุโบสถ (ลิม) หรือ หอแจก

สิมวัดศรีสะเกษ

อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

History

วัดศรีสะเกษสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๓ โดยพระศรีวรวงษา หรือ เพี้ยสีสุรวงษ์ (รี) ซึ่งเป็นรองอำมาตย์โท พระบริบาลศุภกิจ (คำสายศิริจันทร์) ต่อมาพระเสนาภักดี (ขัน) บิดาของพระบริบาลศุภกิจ ได้บูรณะต่อเติม โดยการสร้างกุฏิ อีก ๒ หลัง และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ ในปีเดียวกัน พระบริบาลศุภกิจ ได้เป็นผู้สร้างอุโบสถ (สิม) ขึ้นโดยใช้ช่างชาวท้องถิ่น ต่อมาได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์อีกหลายครั้งโดยต้นตระกูลศิริจันทร์ และถือกันว่าเป็น วัดที่อยู่ในความอุปถัมภ์ของตระกูลดังกล่าว

รูปแบบสถาปัตยกรรม

โอบสถ (สิม) หันหน้าไปทางทิศตะวันตก มีมุขยื่นออกมาด้านหน้า มีบันไดทางขึ้นสองข้าง

ฐานบัวคว่ำบัวหงาย

หลังคาทรงจั่วมุงกระเบื้องประดับด้วยไม้เชิงชายแกะสลัก

ผนังห้องที่ ๒ ก่อทึบ

ลักษณะเป็นสิมทึบก่ออิฐถือปูน ขนาด ๒ ห้อง ห้องแรกเจาะช่องหน้าต่าง บริเวณใต้หน้าต่างก่อแท่นปูนยื่นออกมา

สำนักศิลปากรที่ ๘ ขอนแก่น

สืบวัดพระพุทธไสยาราม

อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

อุโบสถ (สิม) ก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ในสมัยพระภิกษุบุญยังเป็นเจ้าของอาวาส ร่วมกับชาวบ้านสร้างอุโบสถขึ้น มีลักษณะเป็นอาคารก่อด้วยศิลาแลงถือปูน ด้านนอกอาคารตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นเป็นภาพเล่าเรื่องพุทธประวัติซึ่งเป็นฝีมือของอาจารย์พจัญ มาจรรย์ ผู้มีชื่อเสียงในด้านการวาดภาพท่อนหนึ่งของอำเภอเมืองสกลนคร ในช่วงเวลานั้น เมื่อก่อสร้างอุโบสถแล้วเสร็จจึงได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๗ และเปลี่ยนนามวัดใหม่ จากวัดพระไสยาสน์เป็น “วัดพระพุทธไสยาราม” ดังเช่นในปัจจุบัน

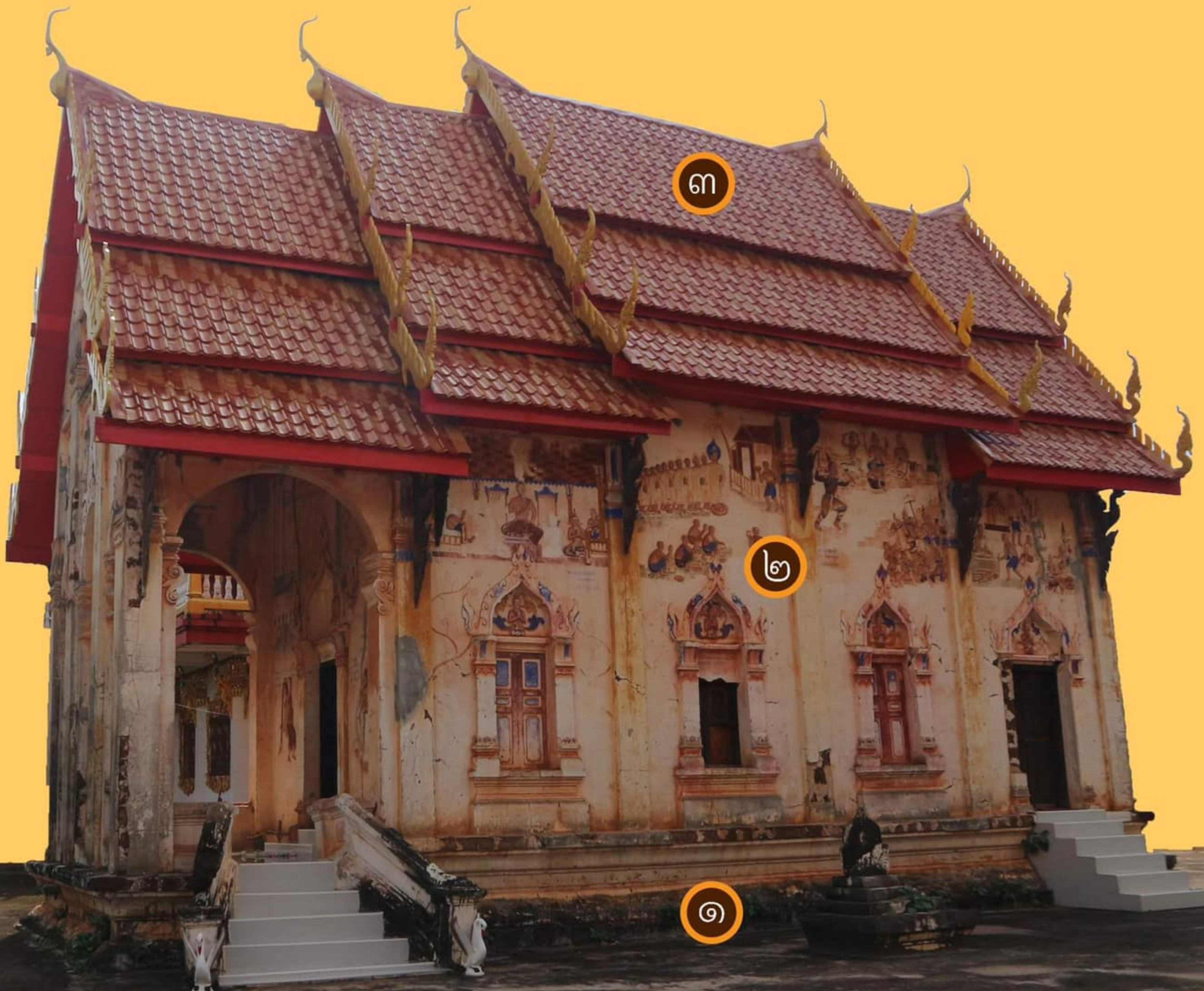
รูปแบบสถาปัตยกรรม

๑. ฐานอาคารมีลักษณะเป็นฐานบัว ก่อด้วยศิลาแลง บริเวณมุขด้านหน้ามี บันไดทางขึ้น-ลง ทั้งสองข้างประดับ รูปปั้นพญานาค

๒. อาคารเป็นสี่มทึบขนาด ๔ ห้อง ผนังด้านทิศตะวันตก มีหน้าต่างจริง ๑ ช่อง หน้าต่างหลอก ๒ ช่อง และประตู ๑ ช่อง ที่ห้องติดผนังด้านหลัง

๓. หลังคามุงกระเบื้องซ้อนกัน ๓ ชั้น ประดับด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ และคันทวย

ส่วนผนังด้านทิศตะวันออก มีหน้าต่างจริง ๑ ช่อง หน้าต่างหลอก ๓ ช่อง

รูปแบบสถาปัตยกรรม

อาคารหันหน้าไปทางทิศเหนือมีช่องประตูสำหรับเข้า-ออก จำนวน ๑ ช่อง มีมุขยื่นออกมาด้านหน้าและก่อเป็นช่องวงโค้ง จำนวน ๓ ช่อง รั้วกับระเบียงก่ออิฐฉาบปูน ระหว่างเสามีผนังเจาะเป็นช่องทรงรีเชื่อมต่อกันตลอดแนวหน้าบ้านของมุข ด้านเหนือของอาคารประดับประติมากรรมปูนต่ำเป็นภาพพุทธประวัติ

สำนักศิลปากรที่ ๘ ขอนแก่น

ภาพจิตรกรรมฝาผนังและประติมากรรมนูนต่ำ

๑. ประติมากรรมนูนต่ำ อยู่บริเวณผนังด้านนอกของอาคาร
เล่าเรื่องพุทธประวัติและพุทธชาดก

๒. ภาพจิตรกรรมฝาผนัง อยู่เหนือซุ้มประตูทางเข้าด้านเหนือ
ของอุโบสถ เล่าเรื่องพระเวสสันดรชาดก

สีที่ใช้เป็นสีโทนน้ำตาลและครามเป็นหลัก

สำนักศิลปากรที่ ๘ ขอนแก่น

สรุป

อุโบสถ (สิม) วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร วัดสะพานคำ วัดศรีสะเกษ และวัดพระพุทธไสยาราม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร มีอายุประมาณ ๖๘ - ๑๐๒ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๕) ปรากฏลักษณะสถาปัตยกรรมที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของช่างญวน เช่น ฐานศิลาแลง การเจาะช่องประตู หน้าต่างเป็นวงโค้ง การทำบันไดแบบผายออก การประดับประติมากรรมปูนปั้นเป็นรูปสัตว์มงคล การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง นอกจากนี้ยังมีการผสมผสานงานไม้ของช่างพื้นถิ่น จนเกิดเป็นเอกลักษณ์ของสิมญวนในเขต อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

สำนักศิลปากรที่ ๘ ขอนแก่น

บรรณานุกรม

กลุ่มวิชาการโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๑๐ ร้อยเอ็ด. (2548) รายงานการสำรวจโบราณสถานวัดพระพุทธไสยาราม บ้านเชียงเครือ ตำบลเชียงเครือ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร. ม.ป.ท.

นิจันลิน กมลศิริวิทย์. (ม.ป.พ.) รายงานการสำรวจวัดศรีสะเกษ. ม.ป.ท.

ชวลิต อธิปัตยกุล. (2565). รูปแบบสิมญวนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับพัฒนาการทางงานช่าง. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2565. เข้าถึงได้จาก chrome-extension://efaidnbnmnibpcajpcglclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=http%3A%2F%2Fwww.damrong-journal.su.ac.th%2Fupload%2Fpdf%2F80_6.pdf&cflen=1329159&chunk=true.

วิโรฒ ศรีสุโร. (2536). **สิมอีสาน**. กรุงเทพฯ : บริษัทเมฆาเพรส จำกัด.

สพสันต์ เพชรคำ. (2560). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสกลนคร**. เชียงใหม่ : หจก. วนิดาการพิมพ์.

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๗ ขอนแก่น. (2543). **สิมพื้นบ้านวิหารพื้นถิ่น**. อุดรธานี : วิจารณ์การพิมพ์.

สำนักศิลปากรที่ ๑๐ ร้อยเอ็ด. (2555). **ร้อยรอยเก่าสกลนคร**. นครปฐม : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๗ ขอนแก่น. (ม.ป.พ.). **สิมขอนแก่น**. ม.ป.ท.